

บทที่ 5

อภิปรายผล

การศึกษาเพื่อประเมินประสิทธิผลของสื่อทัศนศึกษาชุด “สอนสนุกเรื่องฟัน” ครั้งนี้ ทำให้ทราบข้อดีและข้อจำกัดของสื่อมากขึ้น อันจะนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้เกิดประโยชน์กับผู้ใช้อย่าง

การศึกษานี้ได้มีความพยายามลดความลำเอียงจากการเลือกกลุ่มตัวอย่าง (Selection bias) ให้มากที่สุดแม้จะไม่ได้ในทุกกรณี โดยกำหนดเกณฑ์ของโรงเรียนที่มีเงื่อนไขเบื้องต้นใกล้เคียงกัน อย่างไรก็ตามยังมีข้อดีจากกระบวนการเก็บข้อมูล เนื่องจาก หนึ่งในผู้ดำเนินการจัดการภาคสนามเป็นผู้ตรวจสอบสภาพช่องปากของเด็กด้วย จึงทำให้ทราบว่า โรงเรียนใดเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มเปรียบเทียบ อันอาจเป็นเหตุให้ไม่สามารถกำจัดความลำเอียงจากผู้ตรวจ (examiner bias) ไปได้ทั้งหมด

รูปแบบการศึกษานี้มีวัตถุประสงค์หลักต่อการประเมินการใช้สื่อทัศนศึกษาชุด “สอนสนุกเรื่องฟัน” ที่ผลิตขึ้นมา เพื่อมุ่งหวังให้เป็นสื่อเพิ่มเติมจากสิ่งที่โรงเรียนมีอยู่ ดังนั้นจึงไม่บังคับหรือมีข้อกำหนดที่ชัดเจนต่อการใช้ เพียงแนะนำการใช้สื่อและให้นำไปใช้โดยครูเอง เพื่อให้การทดลองครั้งนี้เป็นไปอย่างเป็นธรรมชาติที่สุด

ในเบื้องต้น ทีมวิจัยตั้งใจทำการประเมินการใช้สื่อเฉพาะในครูที่รับผิดชอบรายวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต (ในหลักสูตรเดิม) และครูอนามัย ซึ่งต้องดูแลกิจกรรมสุขภาพต่างๆ ในโรงเรียนเท่านั้น แต่เมื่อผู้บริหารโรงเรียนเห็นสื่อนี้แล้วเกิดความสนใจ จึงขอให้ครูในโรงเรียน เข้าร่วมเกือบทุกคน ดังนั้นจำนวนกลุ่มตัวอย่างจึงมีมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ภายหลังการทดลองพบว่า มีคุณครูที่ยังให้ความร่วมมือในการประเมินเหลือเพียงร้อยละ 76 เท่านั้น เนื่องจากคุณครูกิจการกิจในวันประเมินผล ไม่สามารถทำแบบประเมินได้ และทีมวิจัยไม่สามารถกลับไปประเมินในภายหลังได้แล้ว เนื่องจากทีมวิจัยได้ทำการเสริมความรู้ที่คุณครูยังไม่ทราบอย่างถูกต้องเพิ่มเติมหลังจากประเมินเสร็จสิ้น จึงเกรงว่าคุณครูที่ได้รับความรู้เพิ่มเติมอาจไปพูดคุยกับคุณครูที่ยังไม่ได้รับการประเมิน ซึ่งอาจส่งผลให้การประเมินในครูกลุ่มนี้คลาดเคลื่อนไปได้

การศึกษานี้ได้ทำการทดสอบเครื่องมือวิจัยทุกชิ้น เพื่อให้ได้มาซึ่งคุณภาพที่ดีเสียก่อน การประเมินผลจากการใช้สื่อในการศึกษานี้ มิได้ดำเนินการในกลุ่มเด็กก่อนประถมศึกษาด้วย เนื่องจากการทดสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยวิธีการทดสอบซ้ำ (test-retest technique) พบว่าค่าสัมประสิทธิ์ของเด็กเล็กกลุ่มนี้ต่ำมาก ขณะที่ในกลุ่มเด็กระดับประถมศึกษาและคุณครูพบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์ที่ดี อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลการใช้สื่อของครูพบว่าครูในระดับชั้นอนุบาลมีการใช้สื่อทั้งนิทาน เกม เพลง ในการสอนนักเรียนระดับอนุบาลถึง 33 ครั้ง ซึ่งในอนาคตน่าจะมีการศึกษาที่พัฒนาเครื่องมือเพื่อใช้ให้เหมาะกับนักเรียนในระดับนี้ต่อไป

งานวิจัยชิ้นนี้อาจแตกต่างจากงานวิจัยด้านทัศนสุขภาพอื่นๆที่เคยดำเนินการมาแล้ว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโครงการทดลองกิจกรรมการให้ความรู้ทางทัศนสุขภาพและการฝึกการประเมิน(36,37,38,39,40) ขณะที่งานวิจัยนี้มุ่งความสนใจไปที่การใช้สื่อทัศนศึกษาในการปรับเปลี่ยนความรู้ ทักษะของเด็กเป็นสำคัญ ซึ่งคาดหวังว่าน่าจะเป็นกลไกนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่อไป นอกจากนี้ เพื่อให้การดำเนินโครงการนี้มีความสอดคล้องใกล้เคียงกับธรรมชาติของกระบวนการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนให้มากที่สุด ทีมวิจัยจึงมิได้เพิ่มเติมกิจกรรมหรือกำหนดคณูเกณฑ์จำนวนการใช้ใดๆแก่โรงเรียน เพียงมอบสื่อแก่โรงเรียนเพื่อนำไปใช้ตามความสมัครใจเท่านั้น นอกจากนี้ เนื่องจากในหลักสูตรกลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษา มีการสอดแทรกเนื้อหาด้านทัศนสุขภาพไว้ทุกระดับชั้น และจะสอนเนื้อหาในภาคการศึกษาแรก จึงเป็นเหตุผลของการแจกจ่ายและแนะนำการใช้สื่อทัศนศึกษานี้แก่ทางโรงเรียนตั้งแต่ต้นภาคการศึกษาแรก และประเมินให้เสร็จสิ้นภายในภาคการศึกษานั้น

ความรู้และเจตคติด้านสุขภาพช่องปากของคุณครู

งานวิจัยชิ้นนี้มีความพยายามสร้างแบบสอบถามที่สอดคล้องตามเนื้อหาการสอนในบทเรียนที่ต้องการสอนนักเรียน รวมทั้งความรู้ที่มีความสำคัญต่อการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองด้วย เป็นที่น่าสังเกตว่าความรู้ของคุณครูทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบอยู่ในระดับพอกัน โดยตอบข้อสอบได้ถูกต้องประมาณครึ่งหนึ่งเท่านั้น สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา(41-43) ภายหลังจากคุณครูในกลุ่มทดลองใช้สื่อไปแล้วระยะหนึ่งก็ไม่ทำให้ความรู้เพิ่มขึ้นแต่อย่างใด ซึ่งอาจเกิดจากการศึกษานี้มิได้มีการอบรมอย่างเข้มข้นเกี่ยวกับเนื้อหา ด้านสุขภาพช่องปากให้แก่คุณครูก่อนการแจกสื่อ มีเพียงการอบรมแนะนำสื่อและวิธีการใช้สื่อเท่านั้น

ด้านเจตคติต่อการดูแลสุขภาพช่องปากของคุณครู พบว่า คุณครูทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบมีเจตคติระดับค่อนข้างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของวิรัตน์(3) ซึ่งใช้ข้อคำถามชุดเดียวกัน นอกจากนี้ยังพบประเด็นการไม่แน่ใจถึงประสิทธิผลของการจำกัดของหวานต่อการป้องกันฟันผุในสัดส่วนพอๆกัน น่าจะเป็นประเด็นที่สมควรหยิบยกขึ้นมาเพื่อรณรงค์อย่างจริงจังต่อไป

เป็นที่น่าสนใจว่าเจตคติของคุณครูในกลุ่มทดลองก็ไม่เปลี่ยนแปลงทั้งก่อนและหลังการทดลอง เช่นเดียวกับความรู้ สิ่งที่น่าสนใจจากปรากฏการณ์นี้คือ เหตุใดคุณครูที่ใช้สื่อนี้ซึ่งมีคู่มือการใช้งานรวมทั้งเนื้อหาวิชาที่สอดแทรกอยู่ด้วย จึงไม่มีความรู้และเจตคติเพิ่มขึ้นแต่อย่างใด เป็นไปได้ว่าคุณครูอาจนำสื่อการสอนไปใช้เลยโดยมิได้ศึกษาคู่มือการใช้อย่างจริงจัง ดังนั้น ทักษะบุคลากรอาจต้องหามาตรการที่เหมาะสมต่อการดำเนินงานทันตสาธารณสุขในโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีความจำเป็นต่อการฟื้นฟูความรู้และเจตคติของคุณครูเสียก่อนให้เกิดความมั่นใจต่อการส่งต่อความรู้ไปยังนักเรียนบนพื้นฐานของการมีทัศนคติที่ดีต่อการดูแล

แลสุขภาพช่องปากด้วย เนื่องจากเป็นที่ทราบกัน โดยทั่วไปถึงความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งของผู้ที่จะถ่ายทอดความรู้ ต้องมีความรู้ที่เพียงพอเสียก่อน จึงจะสามารถสร้างเสริมความรู้แก่ผู้เรียน ได้อย่างแท้จริง (24)

การใช้สื่อและความพึงพอใจของคุณครูต่อสื่อการสอนชุด “สอนสนุกเรื่องฟัน

คุณครูในกลุ่มทดลองสามารถใช้สื่อได้ตามความสมัครใจ จึงพบว่ามีทั้งคุณครูที่ไม่ได้ใช้สื่อเลยและคุณครูที่ใช้บ่อยมาก ยังพบว่า นิยมใช้สื่ออย่างผสมผสานทั้ง เกม เพลง และนิทาน

หลังจากที่คุณครูได้ทดลองใช้สื่อการสอนชุด “สอนสนุกเรื่องฟัน” คุณครูส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อสื่อชุดดังกล่าวสูงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อประเภทเกม ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ โดยสภาพทั่วไปของโรงเรียนในระดับประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ(เดิม)นั้น จากการพูดคุยกับคุณครูก่อนทำวิจัย มีสื่อประกอบ การเรียนการสอนเกี่ยวกับทันตสุขภาพน้อยมาก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของโสภา ชื่นชูจิตต์ (44) นอกจากนี้ จากการศึกษาปัญหาการจัดดำเนิน โครงการส่งเสริมทันตสุขภาพในโรงเรียนประถมศึกษา ตามการรับรู้ของครูอนามัย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติในภาคใต้ ของ จันทรทิพย์ คนชื่อ (45) พบว่า ปัญหาที่พบส่วนหนึ่งในการดำเนินโครงการส่งเสริมทันตสุขภาพในโรงเรียนคือ โรงเรียนขาดสื่อที่ใช้ประกอบในการสอนทันตสุขภาพ และขาดหนังสืออ่านประกอบหรือหนังสืออ่านเพิ่มเติมสำหรับนักเรียนเกี่ยวกับเรื่องทันตสุขภาพ เป็นต้น เมื่อคณะผู้วิจัยแจกสื่อการสอนชุด “สอนสนุกเรื่องฟัน” ซึ่งเป็นสื่อที่ประกอบด้วยสื่อที่หลากหลาย จึงทำให้คุณครูเกิดความพึงพอใจมาก ข้อมูลเพิ่มเติมที่คุณครูตอบแบบสอบถามพบว่า คุณครูพึงพอใจกับเกมมาก ทั้งนี้เพราะเกมนั้นทำให้นักเรียนสนุกสนานกับบทเรียน เด็กนักเรียนมีการพัฒนาที่ดีขึ้น กอปรกับการสอบถามพูดคุยกับคุณครูทราบว่าคุณครู ไม่นิยมใช้เพลงและนิทานเนื่องจาก เทปเพลง และนิทานเสียงไม่ชัดเจน มีคุณภาพไม่ดี ทำให้ความถี่ของการใช้สื่อประกอบเพลง และนิทานน้อย

จากการประเมินความพึงพอใจโดยรวมคุณครูส่วนใหญ่ให้ข้อคิดเห็นว่าสื่อทันตสุขภาพชุดนี้มีรูปเล่มที่น่าสนใจ มีเนื้อหาเหมาะสมในแต่ละระดับชั้น สะดวกต่อการนำไปใช้ และทำให้นักเรียนมีความสนใจต่อการเรียนรู้ด้านสุขภาพช่องปากมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม แม้คุณครูมีแนวโน้มความพึงพอใจต่อสื่อที่สูงถึงสูงมากก็ตาม จากการพูดคุยซักถามกับกลุ่มคุณครูที่ใช้สื่อดังกล่าว คุณครูบางท่านได้ให้ข้อเสนอแนะโดยรวมในสื่อแต่ละประเภทไว้ดังนี้

หุ่นนี้สำหรับแสดงท่าทางประกอบบทนิทานมีขนาดเล็กเกินไปใช้ได้เหมาะสมเฉพาะกลุ่มย่อย 7-8 คน ไม่เหมาะสมกับนักเรียนจำนวนมากหรือทั้งห้อง หุ่นนี้มีตัวละครมากไป ครูไม่สามารถแสดงคนเดียวได้ทันนิทานในบางเรื่องยาวและเร็วเกินไป ทำให้ เด็กอนุบาลสรุปจับใจความไม่ทัน

นักเรียนชอบและสนใจเกมสูงเพราะทำให้สนุกสนาน มีการแข่งขันแพ้ชนะกัน เช่น เกมจิกซอ เกมบันไดงู เป็นต้น แต่เกมบางเกมมีข้อควรปรับปรุง เช่น เกมจิกซอไม่เหมาะสำหรับเด็ก ป.4-ป.6 เกมหัตถกรรมแนววงศ ครูต้องถ่ายเอกสารเท่าจำนวนเด็ก ซึ่งเป็นภาระที่ครูต้องจ่ายเอง

เด็กส่วนใหญ่ชอบเพลง เพราะทำให้เพลิดเพลินใช้เปิดเสียงตามสายในโรงเรียนได้ ทำให้มีการทำกิจกรรมได้ต่อเนื่องเช่นกิจกรรมการแปร่งฟันหลังอาหารกลางวัน นักเรียนอนุบาลชอบเพราะสามารถร้องได้บ้าง แต่เพลงก็ยังคงมีปัญหาในบางเรื่อง เช่น เนื้อเพลงบางเพลงยาวไป หรือ ม้วนเทปเสียงไม่ชัดในบางโรงเรียน และเพลงบางเพลง จังหวะไม่ค่อยดี เสียงไม่ชัด อาจเนื่องมาจากเครื่องเล่นเทปของโรงเรียนเสื่อมสภาพ

นอกจากนี้ ยังมีประเด็นที่คุณครูเสนอแนะที่น่าสนใจคือ ตัวหนังสือสีส้มในเอกสารคู่มืออ่านประกอบ เมื่อถ่ายเอกสารแล้วอ่านไม่ชัด น่าจะใช้ตัวหนังสือสีเข้ม และน่าจะให้มี Model ฟันเพิ่มเติม เพื่อเป็นการเน้นการปฏิบัติในการแปร่งฟันได้ถูกวิธี นอกจากนี้ การที่จะให้นักเรียนมีสุขภาพช่องปากที่ดีนั้น คุณครูเสนอแนะว่าอยากให้ผู้ปกครองสนใจลูกหลานมากกว่านี้ เช่น ดูแลในการแปร่งฟันตอนเช้า และก่อนนอน และอยากให้มีการตรวจสุขภาพช่องปากของนักเรียน โดยทันตบุคลากรและจัดกิจกรรมให้รางวัลแก่นักเรียนที่ฟันสวย ทั้งนี้เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนสนใจสุขภาพช่องปากมากขึ้น

ความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติด้านสุขภาพช่องปากของนักเรียน

จากการศึกษาครั้งนี้ มีข้อสังเกตคือ เมื่อให้คุณครูมีอิสระในการใช้สื่อตามความสมัครใจ จึงมีทั้งครูที่ไม่นำไปใช้เลย จนถึงครูที่ใช้สื่อมีมากกว่า 10 ครั้ง ในการวิเคราะห์ผล จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแบ่งกลุ่มทดลอง ออกตามความถี่ของการใช้สื่อด้วย เนื่องจากมีการศึกษาในอคิดที่พบความสัมพันธ์ระหว่างความถี่ของการจัดกิจกรรมและความถี่ของการสอนทันตสุขศึกษากับพฤติกรรมทันตสุขภาพที่เปลี่ยนแปลงไป(46-47) สำหรับความรู้ด้านสุขภาพช่องปากของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 และในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 พบว่ากลุ่มทดลองมีความรู้ด้านสุขภาพช่องปากสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ในกลุ่มนักเรียน ป. 5-6 นั้น คุณครูใช้สื่อน้อยกว่าในระดับชั้น ป. 1-4 ประมาณเท่าตัว ซึ่งน่าจะอนุมานได้ถึงความถี่ของการให้ทันตสุขศึกษาในนักเรียนกลุ่มนี้ จากการศึกษเปรียบเทียบความรู้มีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยในนักเรียน ป.5-6 ส่วนเจตคติในกลุ่มนี้ไม่พบการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด เมื่อวิเคราะห์ถึงคำถามรายข้อพบว่า ทั้งครูและนักเรียนในระดับนี้ส่วนใหญ่ยังไม่ทราบ โครงสร้างของฟันและอาการฟันผุระยะแรกอย่างถูกต้อง จึงเป็นข้อสนับสนุนเพิ่มเติมต่อการฟื้นฟูความรู้ของคุณครูอย่างเร่งด่วน

ในการปฏิบัติด้านทันตสุขภาพ พบการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นเล็กน้อย เฉพาะในกลุ่มเด็กชั้น ป.1-2 ที่มีการใช้สื่อมากกว่า 10 ครั้งเท่านั้น การศึกษานี้จึงเป็นเครื่องยืนยันว่า การเพิ่มพูนความรู้ และปรับเปลี่ยนเจตคติเพียงอย่างเดียว อาจไม่ช่วยทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ จำเป็นต้องดำเนินการควบคู่กัน ไปทั้งการให้ความรู้

ด้วยวิธีการที่หลากหลายและการฝึกปฏิบัติด้วย จึงจะเห็นผล เป็นที่น่าสังเกตว่า งานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ ถ้ามีโปรแกรมอย่างเข้มข้น จะทำให้มีผลดีขึ้น (48-53)

จึงอาจกล่าวได้ว่า สื่อการสอนชุด “สอนสนุกเรื่องฟัน” เหมาะกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพช่องปากในโรงเรียนประถมศึกษา ทั้งนี้ต้องมีการใช้อย่างสม่ำเสมอด้วย อย่างไรก็ตามน่าที่จะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของสื่อให้เหมาะสมกับความสนใจของเด็กโต

อนามัยในช่องปากของนักเรียน

ข้อมูลอนามัยช่องปากในการศึกษารั้งนี้ เก็บข้อมูลการสะสมของแผ่นคราบจุลินทรีย์จากฟันบางซี่ที่ใช้เป็นตัวแทนของช่องปากของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นข้อมูลในระดับลำดับ (ordinal scale) ดังนั้นในการวิเคราะห์จะพิจารณาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของแต่ละซี่ฟันที่ตรวจ โดยไม่ได้นำมาคิดเป็นค่าเฉลี่ยของแต่ละช่องปากหรือต่อกลุ่ม เพราะจะเป็นการวิเคราะห์ที่ไม่เหมาะสมกับการวัดของข้อมูล ซึ่งผลกระทบจากการใช้ สื่อการสอนชุด “สอนสนุกเรื่องฟัน” ต่อพฤติกรรมซึ่งส่งผลต่ออนามัยช่องปากของนักเรียนพบว่า หลังจากครูใช้ สื่อทันตสุขศึกษาชุด “สอนสนุกเรื่องฟัน” เป็นสื่อช่วยในการสอนแล้ว ในนักเรียนชั้น ป.1-2 และ ป.3-4 มีการทำความสะอาดฟันได้ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากการดูค่าการสะสมของแผ่นคราบจุลินทรีย์ที่ผิวฟันที่ลดลง 2 ตำแหน่ง จาก 6 ตำแหน่งในช่องปากที่ทำการสังเกต โดยพบว่าตำแหน่งที่นักเรียนทำความสะอาดได้ดีขึ้นคือ ฟันหน้าล่างด้านใกล้แก้ม และฟันกรามล่างซ้ายด้านใกล้ลิ้น ขณะที่นักเรียนชั้นป. 5-6 มีการสะสมของแผ่นคราบจุลินทรีย์ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เฉพาะฟันหน้าล่างด้านริมฝีปาก เท่านั้น ซึ่งผลที่ได้สอดคล้องกับการศึกษาของ สุนันท์ ชาติระบุประ (49) ที่ทำการศึกษาระสิทธิภาพผลของโปรแกรมทันตสุขศึกษาในการส่งเสริมอนามัยในช่องปากนักเรียนชั้นประถมศึกษา อำเภอสรรพชา จังหวัดชัยนาท นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Hartono และคณะ (37) ซึ่งทำการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา ในประเทศอินโดนีเซีย โดยกิจกรรมที่ต้องการประเมินคือการสอดแทรกการให้ทันตสุขศึกษาเข้าไปในบทเรียนและให้ครูเป็นผู้ดูแลการแปรงฟันของนักเรียน พบว่านักเรียนกลุ่มศึกษา(ทดลอง) มีค่าเฉลี่ยการสะสมของแผ่นคราบจุลินทรีย์ต่ำกว่านักเรียนกลุ่มเปรียบเทียบร้อยละ 21 โดยพบว่าตำแหน่งของซี่ฟันที่ทำความสะอาดได้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หลังจากทำกิจกรรมคือ ด้านใกล้แก้ม ของฟันหน้าบน, ด้านใกล้ลิ้นของซี่ 16,46,26,36 และด้านใกล้แก้ม ของซี่ 36,46 การที่พบความแตกต่างหลายตำแหน่งมากกว่าการศึกษาครั้งนี้ อาจเป็นเพราะ ระยะเวลาของการศึกษาต่อเนื่องและนานกว่า ผลกระทบต่อพฤติกรรม การทำความสะอาดและอนามัยช่องปากจึงเห็น ได้ชัดเจนมากขึ้น นอกจากนี้ผลที่ได้จากการศึกษารั้งนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Biesbrock และคณะ(54) ซึ่งทำการศึกษาในประเทศอเมริกาและ การศึกษาของ Frencken และคณะ(55) ซึ่งทำการศึกษาในประเทศซิมบับเว โดยผลการศึกษาจากทั้งสองประเทศพบว่า หลังจากการมีกิจกรรมให้ทันตสุขศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาแล้ว

การสะสมของแผ่นคราบจุลินทรีย์ของกลุ่มศึกษาจะต่ำกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ เช่นเดียวกับการศึกษาของ Freitas-Fernandes และคณะ(56) ซึ่งทำการติดตามผลการให้ทันตสุขศึกษาในเด็กกำพร้าในบราซิล เป็นระยะเวลา 6 เดือน พบว่ากลุ่มศึกษาจะพบการสะสมของแผ่นคราบจุลินทรีย์ต่ำกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ

จากงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น พบว่าผลการศึกษาส่วนใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น แต่ระดับของการมีนัยสำคัญแตกต่างกัน อาจเนื่องมาจากความแตกต่างในการเลือกใช้ดัชนี, ความแตกต่างในการเลือกตำแหน่งซี่ฟันและด้านที่ตรวจ, การเลือกวิธีการวิเคราะห์ที่ต่างกัน และความแตกต่างด้านระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา การศึกษาครั้งนี้ติดตามผลเพียงระยะสั้น(1-1 ½ เดือน)หลังจากทำกิจกรรม ดังนั้นผลที่ได้จึงเห็นความแตกต่างบางตำแหน่งเท่านั้น จึงควรมีการติดตามผลในระยะยาวต่อไปเพื่อประเมินว่าสื่อการสอนชุด “สอนสนุก เรื่องฟัน” ที่ใช้จะส่งผลต่อพฤติกรรมกรทำความสะอาดและอนามัยช่องปากของเด็กนักเรียนหรือไม่ อย่างไร

ความคาดหวังต่อการใช้สื่อทันตสุขศึกษาที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความสะอาดของช่องปากจะสูงเกินไป ดังจะเห็นได้จากผลการศึกษาที่ พบการเปลี่ยนแปลงที่น้อยมาก มีเพียงฟันหน้าเท่านั้นที่สะอาดขึ้นในระดับหนึ่ง เป็นเครื่องยืนยันว่าการฝึกปฏิบัติยังเป็นสิ่งจำเป็นต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและการปรับปรุงอนามัยช่องปากของเด็กในระยะยาว

ในภาพรวมการส่งเสริมให้นักเรียนสามารถดูแลสุขภาพรวมถึงสุขภาพช่องปากที่ดีนั้น ควรมีมาตรการมีส่วนร่วมจากหลายฝ่ายอย่างจริงจัง การฝึกทักษะอย่างต่อเนื่อง และมีการเสริมแรงแก่เด็กเพื่อให้เด็กสามารถพัฒนาปรับปรุงการดูแลสุขภาพและสุขภาพช่องปากของตนได้อย่างยั่งยืน(17-18) แต่ในประเทศไทยนั้น การดูแลสุขภาพและสุขภาพช่องปากกลับได้รับการบรรจุเป็นส่วนหนึ่ง ที่ครูต้องสอนในชั่วโมงเรียน จึงมักปรากฏว่าคุณครูส่วนใหญ่มักจัดชั่วโมงสอนตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ล่วงหน้า หลังจากหมดเนื้อหาในส่วนนี้แล้ว ความเข้มข้นของการเสริมแรงและการพัฒนาทักษะมักจะลดน้อยลงลงไปด้วย ทีมวิจัยพบเหตุการณ์นี้ในระหว่างการศึกษานี้เช่นกัน จึงอาจเป็นเหตุหนึ่งที่เป็นอุปสรรคทำให้การส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนบรรลุผลยาก